

HENRYK BŁAŻEJOWSKI
Bydgoszcz

MOTYWY PODEJMOWANIA I KONTYNUOWANIA STUDIÓW NA KIERUNKU WYCHOWANIA TECHNICZNEGO

Motywacja działań ludzkich jest częstym przedmiotem rozważań naukowych psychologów, socjologów i pedagogów. Z psychologicznego punktu widzenia za motyw uważa się stan wewnętrznego napięcia, od którego zależy sama możliwość, jak i kierunek działania osoby. Przyczyną owego stanu wewnętrznego napięcia mogą być zarówno potrzeby człowieka, jak i zadania, które człowiek sam sobie stawia lub które stawiają mu inni¹.

Z pedagogicznego punktu widzenia najczęściej uwzględnia się to, co związane jest z motywacją uczenia się. Pozytywna rola motywów uczenia się jest zgodnie wyznaczona na jedno z czołowych miejsc procesu dydaktyczno-wychowawczego. Determinuje ona postawę uczącego się wobec zdobywanych treści, wobec instytucji kształcących oraz nauczycieli. Ma ona duże znaczenie w samodzielnym zdobywaniu wiedzy i umiejętności. Wzmaga również zainteresowanie wiedzą teoretyczną i praktyczną. Wpływa nadto na wzrost odpowiedzialności uczącego się za przebieg procesu uczenia się.

Mając na uwadze te pedagogiczne aspekty motywacji L. Bandura przy omawianiu teorii apercypjonizmu mówi, że masy apercypcyjne to nie tylko treści intelektualne, ale także aktywne siły konkurujące z bodźcami zewnętrznymi (stają się one motywacją dążeń ludzkich)². W stosunku do teorii konekcjonizmu tenże sam autor mówi o prawie gotowości³.

W poznawczej teorii pola, zdaniem L. Bandury pole stanowi całość, w której działa zespół bodźców układający się w najrozmaitsze połączenia⁴. Píše on także, że „to co człowiek spostrzega, zależy od jego potrzeb, upodobań, skłonności, zdolności, celów i dotychczas uzyskiwanych względów”⁵. Ponadto „procesy intelektualne występujące w czasie uczenia się, jak i aktywność towarzysząca temu procesowi, zdeterminowane są przez cel”⁶.

Omawiając motywy uczenia się, L. Niebrzydowski eksponuje je jako pobudkę do działania świadomego i celowego. Twierdzi, że motyw nie musi być czymś stałym ani też ciągłym, pojawia się on w pewnych sprzyjających momentach, spełnia swoją rolę pobudzającą, po czym znika. Motyw działa tak długo, póki jednostka nie osiągnie zamierzonego celu, lub póki przed jego osiągnięciem nie wystąpi jakiś inny, silniejszy motyw⁷. Stoi on na stanowisku, że osiągnięcia szkolne uczniów zależne są od tzw. motywacji zewnętrznej i motywacji wewnętrznej⁸. W grupie pierwszej analizuje osobowość nauczyciela, ocenę szkolną,

nagrody i kary oraz sytuację rodzinną ucznia. Rolę nauczyciela widzi podobnie jak A. Lewicki, który mówi, że ani programy, ani metody nie są dla ucznia bodźcami uczenia się, że na dziecko działa żywy człowiek, który stosuje metody i realizuje programy⁹. W drugiej grupie czynników L. Niebrzydowski uwzględnia bezinteresowną potrzebę zdobywania i rozumienia wiedzy, zainteresowania nauką szkolną, ambicje, plany i dążenia życiowe oraz przekonanie uczniów o praktycznej przydatności zdobywanej wiedzy.

Mając na uwadze proces uczenia się osób dorosłych Z. Wiatrowski pisze, że postępowanie człowieka dorosłego, a więc i jego uczenie się, jest wypadkową wielu motywów. Od siły i trwałości motywów zależy w dużym stopniu stosunek dorosłego ucznia do nauki, jego wytrwałość w uczeniu się, zdolność do wyrzeczeń, cierpliwość w pokonywaniu trudności, a w ostatecznym rezultacie pomyślne wyniki¹⁰.

Motywację do studiów wyższych M. Susłowska i Z. Nęcki określają jako zespół wszystkich czynników, skłaniających jednostkę do podejmowania i realizacji czynności, których celem jest opanowanie wiadomości, sprawności, umiejętności wymaganych na danym kierunku studiów¹¹. Klasyfikują oni (wymienieni wyżej autorzy) motywy kierujące studentami w następujące grupy: motywy wyboru kierunków studiów, zainteresowania studiowaną dziedziną wiedzy, plany na przyszłość, stosunek do ocen egzaminacyjnych, ocena sposobu egzekwowania wiadomości na danym kierunku studiów. Ponadto wyróżniają: motywację do studiowania, pracę na studiach, czynniki poznawcze oraz miejsce studiów w ogólnej działalności jednostki¹². Także W. Wiśniewski podkreśla wartość czynnika motywacyjnego jako wskaźnika powodzenia w studiach¹³.

Z kolei E. Zawacka zalicza motywy kształcenia do tzw. trudności „osobistych” w studiach dla pracujących. Wiąże je ona z brakiem zainteresowania przedmiotem studiów oraz takimi cechami charakteru, jak brak wytrwałości, systematyczności i silnej woli¹⁴.

Ponadto strukturę motywów kształcenia się nauczycieli na studiach zaocznych oraz ich znaczenie społeczne badał także F. Urbańczyk¹⁵.

Z tematyką przedstawionych tutaj badań wiąże się wypowiedź T. Rymarza¹⁵. Stwierdza on na podstawie przeprowadzonych w Politechnice Rzeszowskiej badań, że zainteresowania i zamiłowania pedagogiczne kandydatów na nauczycieli techniki w poważnym stopniu powstają i kształtują się w uczelni.

Biorąc za podstawę omówione wyżej zagadnienia motywacyjne do podejmowania i kontynuowania studiów podjąłem wysiłki zmierzające do ustalenia stanu faktycznego w interesującym nas zakresie badań (na kierunku wychowanie techniczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy). Badania prowadziłem przy użyciu ankiety, która zawierała pytania związane z wyborem kierunków studiów i zainteresowaniami studentów oraz ich stosunkiem do przebiegu procesu kształcenia na studiach wychowania technicznego. Zdaję sobie sprawę z niedoskonałości tego rodzaju metody i narzędzi badań, a także z trudności z tym związanych. Poznawanie osobistych, często uznawanych za intymne, powodów podejmowania studiów wyższych i utrzymywania się

na nich niejednokrotnie siłą woli jest problemem trudnym do obiektywnego zbadania. Dlatego pytanie ankiety sformułowano w sposób ogólny: Co Pana (Pani) zdaniem miało decydujący wpływ na wybór wychowania technicznego jako kierunku studiów?

Powyższa ankieta-kwestionariusz zawierała możliwość wielokrotnego wyboru podanych niżej możliwości:

- A. Ranga zawodu nauczycielskiego.
- B. Zainteresowania rozbudzone przez nauczycieli wychowania technicznego, matematyki, fizyki lub innych przedmiotów.
- C. Zainteresowania rozbudzone przez środowisko rodzinne.
- D. Zainteresowania rozbudzone literaturą popularnonaukową.
- E. Przewidywana łatwość dostania się na studia wychowania technicznego.
- F. Mniemanie, że na tym kierunku nauka będzie łatwiejsza.
- G. Chęć ukończenia jakichkolwiek studiów wyższych.
- H. Chęć uzupełnienia wiedzy w zakresie prowadzonego w szkole przedmiotu nauczania.
- I. Brak możliwości uzyskania skierowania na inny kierunek studiów.
- J. Przypadek.
- K. Chęć pracy z młodzieżą.
- L. Względy materialne i bytowe.
- M. Inne sprawy przyczyny.

W toku przeprowadzonych badań uzyskano odpowiedzi od 244 studentów studiów dziennych i 128 studentów studiów zaocznych. Podstawowe dane w tym zakresie ujmuje tabela 1.

Tabela 1. Motywy wyboru kierunku studiów. Czynniki decydujące o wyborze kierunku studiów: wychowanie techniczne

Czynnik	Studia dzienne		Studia zaoczne	
	Ilość wypowiedzi	%	Ilość wypowiedzi	%
A	55	12,4	29	7,8
B	66	14,9	29	7,8
C	30	6,8	18	4,8
D	26	5,9	16	4,3
E	38	8,6	6	1,6
F	11	2,5	8	2,1
G	34	7,7	32	8,6
H	12	2,7	114	30,6
I	18	4,0	38	10,2
J	35	7,9	5	1,3
K	83	18,7	28	7,5
L	15	3,4	41	11,0
M	20	4,5	9	2,5
Ogółem	443	100,0	373	100,0

Na podstawie przedstawionych wyżej wyników badań można dokonać klasyfikacji występujących motywów według ich rangi. Klasyfikacja ta kształtuje się w sposób następujący:

Wypowiedzi studentów zaocznych	Wypowiedzi studentów dziennych
1) chęć pracy z młodzieżą,	1) chęć uzupełnienia wiedzy w zakresie prowadzonego w szkole przedmiotu,
2) zainteresowania rozbudzone przez nauczycieli,	2) względy materialne i bytowe,
3) ranga zawodu nauczycielskiego,	3) brak możliwości skierowania na inny kierunek,
4) przewidywana łatwość dostania się na studia wychowania technicznego,	4) chęć ukończenia jakichkolwiek studiów,
5) przypadek,	5) ranga zawodu nauczycielskiego,
6) chęć ukończenia jakichkolwiek studiów wyższych,	6) zainteresowania rozbudzone przez nauczycieli,
7) zainteresowania rozbudzone przez środowisko rodzinne,	7) chęć pracy z młodzieżą,
8) zainteresowania rozbudzone przez literaturę popularno-naukową,	8) zainteresowania rozbudzone przez środowisko rodzinne,
9) inne przyczyny,	9) zainteresowania rozbudzone przez literaturę popularno-naukową,
10) brak możliwości uzyskania skierowania na inny kierunek,	10) inne przyczyny,
11) względy materialne i bytowe,	11) mniemanie, że na tym kierunku nauka będzie łatwiejsza,
12) mniemanie, że na tym kierunku nauka będzie łatwiejsza,	12) przewidywana łatwość dostania się na studia wychowania technicznego,
13) chęć uzupełnienia wiedzy, w zakresie prowadzonego w szkole przedmiotu.	13) przypadek.

Dalsza analiza uzyskanego materiału badawczego pozwala zwrócić uwagę na chęć uzupełnienia wiedzy w zakresie prowadzonego w szkole przedmiotu nauczania. Dominują tu wypowiedzi studentów zaocznych. Co trzeci student kieruje się tymi teoretyczno-praktycznymi względami. Z jednej strony pragnie zdobyć wiedzę dla siebie, z drugiej zaś ulepszać swoją pracę zawodową. Łączenie tych dwóch czynników wydaje się bardzo chwalebne i zgodne z założeniami studiów pedagogicznych, a także programem modernizacji obecnego systemu oświatowego. Stosunkowo niski procent wypowiedzi studentów stacjonarnych na ten temat wydaje się usprawiedliwiony. Program wychowania technicznego realizowany w szkole średniej nie zawiera tak bogatej teoretycznej treści, aby mogła ona warunkować szczególną chęć absolwentów liceum ogólnokształcącego do zgłębiania jej w trakcie studiów wyższych. Zaś w średnich szkołach zawodowych różnorodność przedmiotów nie może decydować o podjęciu studiów wychowania technicznego celem pogłębienia jednego lub kilku z nich.

Analizując wyrażaną przez badanych studentów chęć pracy z młodzieżą należy podkreślić procentową przewagę wypowiedzi wśród studentów studiów dziennych. Zamiłowanie do pracy z młodzieżą jako przyszłej pracy zawodowej, jasny cel studiów, perspektywa służenia swoją pracą społeczeństwu jest pozy-

tywnym wskaźnikiem postawy studentów wobec wymagań programowych studiów wyższych i zawodu nauczycielskiego.

Sumując wypowiedzi na temat rozbudzonych zainteresowań przez nauczycieli, środowisko rodzinne i literaturę popularno-naukową uzyskujemy na studiach stacjonarnych 27,5% pozytywnych wypowiedzi, zaś na studiach zaocznych — 16,9%. Wskaźniki te dają się porównać z wynikami badań uzyskanymi przez T. Rymarza¹⁶. Podaje on, że na studiach dziennych wybór kierunku wychowania technicznego spowodowany został zainteresowaniem pracą pedagogiczną i techniką w 29,1% przypadków w populacji 544 osób studiujących na Politechnice Rzeszowskiej.

Wyższy, bo sięgający 78% wypowiedzi na ten temat studentów kierunków uniwersyteckich, medycznych, technicznych, rolniczych i artystycznych podają M. Susłowska i Z. Nęcki¹⁷. Liczba wypowiedzi badanych studentów dotycząca rangi zawodu nauczycielskiego uwarunkowana jest znajomością wad i zalet, jakie ten zawód posiada. Jest to również pośredni wskaźnik opinii na temat pracy nauczyciela w środowiskach, z których wywodzą się kandydaci na studia pedagogiczne. Uzyskane w tym zakresie wyniki badań pozwalają twierdzić, że ranga zawodu nauczycielskiego w oczach młodzieży jest inna (wyższa) niż w opiniach dorosłych. Również i tutaj uzyskane wyniki badań odpowiadają w pewnym stopniu twierdzeniom T. Rymarza, który podaje wysokość tego wskaźnika na poziomie 11,2% (podczas gdy u nas wynosi on 12,4%).

Dalsze wypowiedzi dotyczące braku możliwości skierowania na inny kierunek studiów, chęci ukończenia jakichkolwiek studiów wyższych, przewidywanej łatwości dostania się na ten kierunek studiów oraz mniemanie, że tutaj nauka będzie łatwiejsza, zajmują dalsze miejsca w szeregu czynników motywacyjnych. Takie czynniki określane są czasem jako „wybór przez eliminację”¹⁸. Polega on na tym, że jednostka zdaje sobie sprawę z tego, jaki kierunek studiów byłby dla niej najodpowiedniejszy. Wybierając określony kierunek studiów młodzież i studenci zaocznicy często kierują się tym, że można uniknąć pewnych przedmiotów na egzaminach wstępnych lub w toku studiów. Często również kierują się oni stopniem popularności specjalności lub uczelni, a także wymaganiami egzaminacyjnymi i ilością zgłaszających się kandydatów. Opinie te nie muszą być zawsze traktowane jako negatywne. Mogą istnieć bowiem przypadki (szczególnie na studiach zaocznych), kiedy kandydat decyduje się na naukę w określonej uczelni ze względu na panującą tam atmosferę sprzyjającą studiowaniu, a także ze względu na inne jeszcze znaczące okoliczności.

W sumie, wyróżnione wyżej czynniki motywacyjne (E, F, G, I) znalazły potwierdzenie u 22,8% studentów dziennych oraz 22,5% studentów zaocznych. Odpowiadające im wartości stwierdzone przez T. Rymarza wynoszą 21,1%¹⁹. Pozostałe czynniki motywacyjne, takie jak: przypadek (J), względy materialne i bytowe (L) (dotyczą jedynie studiów dziennych) oraz inne przyczyny (M) spadają na plan dalszy w randze problemu widzianego przez studentów. Czynniki te skupiają w sumie 14,8% wypowiedzi na studiach dziennych i 14,7%

na studiach zaocznych. W sprawozdaniu z badań prowadzonych na terenie Krakowa czynniki takie ukształtowały się na poziomie 13,7%²⁰.

* * *

- Reasumując prowadzone badania, należy stwierdzić, że celem ich było:
- zbadanie przewodnich motywów, które warunkują wybór wychowania technicznego jako kierunku studiów,
 - porównanie wyników z badaniami prowadzonymi na innym terenie.

Uzyskane w trakcie prowadzonych badań i analiz materiały empiryczne pozwalają sformułować następujące wnioski:

1. Motywem podejmowania i kontynuowania studiów, który uzyskał najwyższą rangę, jest chęć nabycia oraz uzupełnienia wiedzy przez osoby pracujące w zawodzie nauczycielskim.
2. Kolejnym czynnikiem motywacyjnym jest chęć pracy z młodzieżą.
3. Inne czynniki odgrywają mniej znaczną rolę.
4. Głównymi zatem motywami podejmowania i kontynuowania studiów na kierunku wychowanie techniczne są czynniki ściśle związane z pracą w zawodzie nauczycielskim.

PRZYPISY

- ¹ T. Tomaszewski; *Wstęp do psychologii*. Warszawa 1963, PWN.
- ² L. Bandura; *O procesie uczenia się*. Warszawa 1972, PZWS, s. 43.
- ³ Ibidem, s. 62.
- ⁴ L. Bandura; *O procesie uczenia się*. Warszawa 1972, PZWS, s. 75.
- ⁵ Ibidem, s. 77.
- ⁶ Ibidem, s. 78.
- ⁷ L. Niebrzydowski; *Wpływ motywacji na uczenie się*. Warszawa 1972, Nasza Księgarnia.
- ⁸ Ibidem.
- ⁹ A. Lewicki; *Psychologiczna analiza czynników wyznaczających wyniki nauczania*. Psychologia Wychowawcza 1962, Nr 2 (cyt. za L. Niebrzydowskim, op. cit.).
- ¹⁰ Z. Wiatrowski; *Powodzenia i niepowodzenia szkolne pracujących*. Warszawa 1975. PWN, s. 90.
- ¹¹ M. Susułowska, Z. Nęcki; *Psychologiczna analiza przebiegu studiów wyższych*. Warszawa 1977, PWN, s. 141.
- ¹² M. Susułowska, Z. Nęcki; *Czynniki warunkujące powodzenie i niepowodzenie w studiach wyższych*. Przegląd Psychologiczny 1972, nr 1.
- ¹³ W. Wiśniewski; *Młodzież chłopska na studiach wyższych*. Wieś Współczesna 1969, nr 1.
- ¹⁴ *Przeszkody i niepowodzenia w studiach nauczycieli pracujących* pod red. E. Zawackiej. Warszawa 1974, PWN, s. 102.
- ¹⁵ T. Rymarz; *Motywy wyboru zawodu nauczyciela techniki przez młodzież*. Dydaktyka Szkoły Wyższej 1977, nr 3.
- ¹⁶ T. Rymarz; *Motywy wyboru zawodu nauczyciela techniki przez młodzież*. Dydaktyka Szkoły Wyższej 1977, nr 3.
- ¹⁷ M. Susułowska, Z. Nęcki; *Psychologiczna analiza...* loc. cit., s. 143.
- ¹⁸ T. Rymarz; *Motywy wyboru...* loc. cit.
- ¹⁹ T. Rymarz; *Motywy wyboru...*, loc. cit.
- ²⁰ M. Susułowska, Z. Nęcki; *Psychologiczna analiza...*, loc. cit., s. 150.

H. BŁAŻEJOWSKI

THE MOTIVES OF TAKING UP AND CONTINUING THE TECHNICAL
TRAINING AT THE HICHER SCHOOL

Summary

The material under research and its interpretation concerns the motives of the persons who take up the subject of technical training at the higher school of education in Bydgoszcz. It shows the main stimula of studying this being.

МОТИВАЦИЯ ПОСТУПЛЕНИЯ И ПРОДОЛЖЕНИЯ ОБУЧЕНИЯ В
ОТДЕЛЕНИЯ ТЕХНИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

Резюме

Представлен в этой статье исследовательский материал и попытка обсуждения его касается мотивов, которыми руководствуются лица, поступающие в Пединститут в Быдгоще на факультет технического воспитания. Возглавляемыми факторами начала и продолжения учебы на этом факультете оказались:

1. Желание приобрести или пополнить знания.
2. Желание работать с молодежью.